

Dinsdag 30 november 1915 – ochtendeditie

Belgische Joodse kinderen.

De heer L. Weijl, directeur van het Joods huisvestingscomité te Leiden, is gisteren aldaar aangekomen met 13 noodlijdende kinderen uit Antwerpen. De kinderen zullen bij particulieren worden ondergebracht.

Londen, 29 november: Een Engels vliegtuig heeft bij Middelkerke een Duitse duikboot vernietigd; men heeft de duikboot in twee zien breken.

Wederwaardigheden der bezetting (KVdW).

Brussel, 17 november.

Ik geloof niet dat er van de ironie een betere definitie is te geven, dan dat zij een teken van het volmaaktheidsgevoel zou zijn. De eigen betrekkelijkheid vergeten wij gaarne. Wij vinden immers in ons, wij bezitten het begrip van het oneindige en van het absolute, en het komt zelfs voor, dat dit begrip onszelf bezit tot bij het smartelijke toe. Te weten echter dat wij zijn als het ware een schakel in die oneindigheid, vervult ons met een zelfvoldaanheid, die ons te beter de betrekkelijkheid, de afwijking van de oneindigheidsrichting, de wanstaltigheid in de lijn van het volstreckte bij anderen doet inzien, en ze lachwekkend maakt.

Ik zal niet beweren, dat mijn vrienden de Brusselaars het gevoel der volmaaktheid tot een dogma hebben verheven. Daargelaten dat grootstedelingen, die een gemakkelijk leven leiden (dat was voor de oorlog het geval met vier vijfden der inwoners van de hoofdstad), liefst van dogma's verschoond blijven, zou het bij hen een zelfbewustheid, een besef van hun eigenwaarde (of -onwaarde)

veronderstellen, die ze zeker niet in zich dragen. Maar de wetenschap, dat al wat zij te genieten krijgen, in zijn soort het beste is wat geheel het land oplevert; de zekerheid, tevens, voor neerdrukkende zorgen behoed te zijn en de dag van morgen te zullen beheersen; en verder het laag bij de grondse, maar dan toch feitelijke evenwicht, dat de basis van het Brusselse karakter uitmaakt, zijn factoren die, voor niet te veeleisenden, een aard perfectie van leven samen kunnen stellen, welke elke overtreding of afstand daarvan licht bespottelijk of zelfs weerzinwekkend maakt. De zeer echte ironie van de Brusselaar is dan wel geen verhevene: is natuurlijk de zelfmarteling niet van degene die spartelt tussen de vingers van het goddelijke; maar zij is zelfvoldaan en zelfgenoegzaam, en tevens praktisch omdat zij voor dwalen behoedt, en tevens tonisch omdat zij sterkt tegen dreigement of aanval van vijandige opvattingen of machten.

- Brussel is nu sedert vijftien volle maanden bezet. In die vijftien maanden heb ik u trouw op de hoogte gehouden van de wijze, waarop de Brusselaar op die bezetting reageerde. Ik heb, waar zij mij scheen voor te komen, de vervorming van het Brusselse karakter aangestipt en naar mijn vermogen ontleed; ik heb u op psychische verschijnselen gewezen, die aantoonde hoeveel dieper wij er onder leden, dan wij zelf bekennen wilden, of zelfs maar wisten. De reden, dat wij de verandering niet merkten welke wij innerlijk ondergingen, of die ons deze verandering deed negeren, heb ik nog niet gemeld. Zij ligt, geloof ik, in die zeer eigene, die joviale goedlachse ironie der Brusselaars, die ze voor grote kinderen deed houden, en die niet anders is dan een teken van een meer of minder groot, of minder gewettigd gevoel van hun superioriteit. De Brusselaar is nu eenmaal, meent hij, de eerste in het land; hij is zijn eigen baas; hij heeft nooit gehandeld dan naar eigen goeddunken en heeft daar nooit politie over geduld. Althans: zo was het vroeger. Maar zulk geestelijk goed

verliest men niet licht: de blind dwalende Homeros blijft Homeros, en zoo blijft de verarmde en bedwongen Brusselaar de Brusselaar. Zijn natuurlijke spozucht, die niet van smartelijke aard is, bedwingt zijn armoede, overheerst zijn bedwongenheid; meer dan ooit heeft hij oog voor het wanstaltige, het afwijkende en betrekkelijke, gemeten aan de staf van zijn eigen gewaande compleetheid; en minder dan ooit ziet hij af, ik zal niet zeggen van kritiek, maar van de boertigheid, die de gelukkigste, de gezondste zijde van zijn karakter is.

Bewijzen? Ik heb ze bij de vleet! Ik zie ze, bijvoorbeeld en allereerst in de talloze karikaturen die sedert enkele maanden de uitstalling van alle papierwinkels der stad versieren, en waarop van onze nood geenszins een deugd, maar een potsierlijke wantoestand wordt gemaakt, - waar wij ons trouwens gemakkelijk boven verheffen. Die karikaturen laat ik vandaag ter zijde: zij mogen het onderwerp worden van een volgende brief. Ik wil mij heden tevreden stellen met enkele voorvallen van meer of minder ernstige aard en u, zonder meer, zeggen hoe de Brusselaars er zich tegenover gedragen, aan uzelf de, meer of minder strenge gevolgtrekking overlatend.

Daar hebt ge, om te beginnen, de verplichte identiteitskaart, die men eerst eenzelvigheidsbewijs noemde en nu kenbewijs is komen te heten, terwijl men, om het Franse woord te vermijden, toch van persoonskaart had kunnen spreken. Ik vertelde u reeds hoe dit nieuwe dwangmiddel hier ter stede door velen begrepen werd: als een gelukkige gelegenheid tot een nieuw portret. IJdelheid wel te verstaan, en die ik niet zal vergoelijken, maar geen psychologisch raadsel voor wie de Brusselaar kent. Hij lacht, de Brusselaar, gelijk de atleet lacht om de gewichten die hij naar omhoog tilt. En hij lacht dubbel, als hij ziet dat de hem toegepaste machtsuitoefening tegen die macht zelf keert, zoals met die eenzelvigheidsdingen nu in schijn gebeurt. Immers: 20 november was als ultieme datum opgegeven

voor het bezit van dergelijke kentekens. Maar het verstrekken daarvan ging noodzakelijk zo langzaam, of beter gezegd: de Brusselaars zijn zo talrijk dat men de termijn verplaatsen moest: men moet thans zijn persoonskaart niet voor vijf december hebben, en de vrouwen kunnen ermee wachten tot op Kerstdag. En nu hangt de Brusselse lucht vol leedvermaak, zo voor de overheid waarvan men zich, al te naïef natuurlijk, de ontgoocheling voorstelt, als voor de domoren en hazenharten die spoed maken, en nu reeds in het bezit zijn van hun identiteitsbewijs, - al die tijd voor het werkelijk hoeft.

Ander, en gewichtiger geval: er wordt ons inkwartiering beloofd. Ge moet weten: net als Parijs, net als Londen, zij het dan in bescheidener mate (wat wij wel willen aannemen), werd Brussel herhaald door bommengooiende vliegtuigen aangedaan. De laatste maal kostte het zelfs het leven aan een man. Dat daar geen vermelding van gemaakt werd, ligt aan de overheid. Nu de overheid er zelf over schrijft en het laat drukken, kan het zeker hier ook wel met een enkel woordje verteld. Die overheid nu, meende in die luchtaanvallen de hand van verspieders te zien. Zij verwittigde ons dat, bij herhaling, de bevolking als straf militairen thuis zou krijgen. Bewuste herhaling deed zich niet voor: desniettemin maakt ons de overheid, die zegt in deze thans zekerheid van spionage te bezitten, bekend met haar besluit: wij krijgen inkwartiering. Het zou leugen zijn te beweren, dat de Brusselaar daar zegen in ziet. Hij wil het gaarne aanvaarden voor wat het is: een straf. Niet uit vrees voor de Duitse soldaten, die hij nu toch lang genoeg kent: vanwege de stoornis en het ongemak dat het meebrengt vindt hij het geval onaangenaam. Maar heeft zich onmiddellijk getroost, toen hij de clause had gelezen, waarbij, eerst en voor alle andere, onbewoonde huizen, en verder huizen der onderdanen van staten, die met Duitsland in oorlog liggen, zouden worden bezet. En weer kwam hierbij de Brusselse ironie boven: "Men treft mij, door het huis van een andere in te nemen!" en de

Brusselaar lachte, zonder verder denken, om deze grappige eigenaardigheid.

Iets is er, waar hij zowaar niet om gelachen heeft: dezer dagen vernam hij dat de opgelegde oorlogsschatting van veertig miljoen in de maand verder zou worden geëist! En hij lachte nog minder, toen hij te weten kwam, dat hij daarbij voor niet minder dan zevenentwintig miljoen had tusschen te komen. Het leven is hier immers werkelijk al duur genoeg. Een enkel voorbeeld van hetgeen het ons ten bate van het gemeentebest kost: iedere dag betalen wij aan de gedwongen stakers van Groot-Brussel niet veel minder dan 4700 frank, en in de negen laatste maanden tijd is dat iets als zevenhonderd negentig duizend frank geworden. Toen hij echter kwam te vernemen, de Brusselaar, dat men er iets op gevonden had, en dat hij zijn, trouwens gaarne aanvaarde, deel in de belasting slechts na de oorlog zou te betalen hebben, toen dacht hij: "Ziet ge wel, dat men mij nog zo gemakkelijk niet treft!"; en hij wreef in zijn handen ...

Ge vindt nu misschien dat deze doorsnee Brusselaar (want, in Gods naam, ga hier weer geen persoonlijkheden achter zoeken!) niet meer dan lichtzinnig is; dat zijn optimistische ironie wat al te gemakkelijk naar het "Tout s'arrange" van Capus zweemt. En ge hebt allicht geen ongelijk. Maar ik vraag u: "is zulk optimisme geen teken van levenssterkte, waar de ironie het geregelde zuiveringsmiddel van is?"

Een noodkreet uit Antwerpen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 26 november.

Een noodkreet, nu – ik weet, dat niemand dit een sensationele titel zal noemen. En toch wilde ik wel, dat hij “sensatie maakte”, dat hij deed rillen in het land.

Er heerst nu nood over heel de wereld, maar wij zien het best wat onmiddellijk in onze omgeving wordt geleden. En als ieder het zijne wil zeggen en klagen, dan wordt het een klaaggezang dat misschien tot in de hemel zal gehoord worden ... Mogen voorlopig de oren van mijn medeburgers er alvast niet doof voor blijven!

Ik heb een brief ontvangen, al enige weken geleden, en die heeft me diep geschokt. Ik verwijt me zelf – maar ik verontschuldigd mezelf ook dadelijk, want een mens heeft maar twee handen – dat ik nog niet eerder naar mijn pen heb gegrepen, om daar de aandacht voor te vragen.

In vroeger jaren, toen we nog leefden in zoete peis en vrede (de mensen maakten ook wel ruzie, maar ze eisten er geen bloed bij) heb ik u al eens meer over de instelling geschreven die ik bedoel: het werk van onze Antwerpse schoolmeesters Diesterweg.

Diesterweg is in zijn bestaan bedreigd! De vereniging, die nu twintig jaar lang zo’n prachtig werk verrichtte tot heil van onze jeugd, Diesterweg lijdt schipbreuk. Ik roep; alleman aan dek! en vraag steun.

Ziehier beknopt de geschiedenis van Diesterweg. De 14^e januari 1892 werd de kring gesticht door 750 Antwerpse gemeenteonderwijzers en onderwijzeressen. Zij gaven van 1894 af een maandblad uit, dat geestelijke en stoffelijke vakbelangen behartigde: Ons Woord – en dat woord is vlees geworden!

In februari 1914 kwam de Hulpkas voor behoeftige schoolkinderen ter wereld, gesteund door een kledingcomité, dat in 1902 werd gesticht.

In 1895 ontstond Diesterweg's Gemengd Koor, dat naam maakte met zijn 20 concerten, waar heel Antwerpen naar toe gaat.

Verder voltooiden het werk: een reiscomité, een ziekenfonds, een ondersteuningsfonds, een boekerij, de uitbreiding der normale studies, een toneelafdeling, vervolmakingsleergangen, en, bij de zangafdeling, een vioolcursus, een spaarfonds, en leesavonden.

De Hulpkas zorgde allereerst voor voedselbedeling aan de behoeftige schoolkinderen: op 20 jaar werden aan 19.000 kinderen zowat 1.310.000 eetmalen verstrekt, wat 85.500 frank gekost heeft.

In 1895 werden de vakantiekolonies gesticht, met name te Hastières, Hamois, Uitkerke bij Blankenberge en te Westmalle. In groepen van 25 kinderen, onder het geleide van onderwijzers en onderwijzeressen, kreeg onze jeugd jaarlijks een lucht- en zonnebad van belang.

Maar in 1904 kon men reeds een Bestendige Schoolkolonie oprichten te Heide bij Kalmthout, midden in de harslucht van onze mastbossen. Dat gebouw kostte zowat een 125.000 frank. Er werden in de loop van deze 20 jaar een 1900 kinderen geherbergd. Het aantal verblijfdagen was 204.000! Daar werd een proef genomen met de "school in openlucht", die toekomstmuziek, waar nu eindelijk eens ernst mee gemaakt moest worden!

Al de schoolkolonies samen gaven het fraaie resultaat van 279.000 verblijfdagen, de totale uitgaven bedroegen 550.000 frank.

Maar het is niet uit! U krijgt nog welsprekende cijfers!

Diesterweg's kledingswerk, in 1895 gesticht, heeft 16.000 leerlingen aan kledingstukken geholpen, waar dames- en wijkcomités en een

hele organisatie van liefdadige kringen de centen voor bij elkaar kregen.

In het geheel hebben onze Antwerpse schoolmeesters van Diesterweg een kapitaal van circa 372.600 frank bijeen gebracht, waarvan een deel afkomstig uit officiële subsidies, nl.: van de stad Antwerpen, 144.000 frank; van de provincie Antwerpen, 13.600; van beschermende leden: 44.000; opbrengst der concerten: 53.500; stichting van bedden in de kolonie te Heide 25.000; van tombola's 39.500; verkoop van tin, lood, koper enz., 10.000; en albumdozen, bussen, 43.000 frank.

Dat deden onze Antwerpse pedagogen, die dag aan dag hun vaak ondankbaar en zeker niet voldoende gewaardeerde taak met zoveel toewijding vervullen, buiten hun werkuren, uit liefde voor het volkskind, wiens behoeften zij beter dan wie ook kennen ...

En kijk, ook tijdens de oorlog heeft Diesterweg het zijne gedaan: de kolonie moest gesloten worden op 20 augustus 1914. Toch konden er 151 kinderen opgenomen worden in het eerste oorlogsjaar en ruim 800 kledingstukken werden uitgedeeld. In oktober werden 183 vluchtelingen onder dak gebracht. De hulpkas steunde van november 1914 af het werk der schoolsoep in de kindertuinen: het bekostigde tot op 31 juli 1915 circa 122.000 eetmalen aan 1191 kinderen.

Ook wijst het maatschappelijk jaar 1915, op 15 maart II. gesloten, op een tekort van ruim 10.000 frank.

Toch werden ondertussen nog nieuwe bijdragen tot de schoolsoep verstrekt; maar ook onderhoud, beheer en bewaking der schoolvilla eisen middelen en van het uitbreken van de oorlog af, vloeide geen cent aan inkomen meer toe!

De hulpkas – dat werk van onverdroten toewijding – moet nu gered worden van de ondergang. Al wie er wat voor voelt zal zijn bijdrage niet willen weigeren en spoedig de voorzitter van Diesterweg's Hulpkas, de heer Huib. Serneels, Lange Ypermanstraat 41, te Antwerpen, met het klinkend bewijs van zijn sympathie verheugen.

Dinsdag 30 november 1915 – avondeditie

Men meldt ons:

Graaf Josef de Hemptinne te Gent, die zoals men weet ter dood veroordeeld was, is thans op vrije voeten gesteld, nadat zijn familieleden een waarborgsom van niet minder dan een miljoen frank bijeengebracht hadden.